קבלה · בעל הסולם

מבוא לספר הזוהר

הרב יהודה לייב הלוי אשלג

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מבוא לספר הזוהר

הרב יהודה לייב הלוי אשלג

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מבוא-לספר-הזוהר/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 4
פרק ג 4
פרק ד 4
פרק ה 4
פרק ו 5
פרק ז 5
פרק ח 6
פרק ט 7
פרק י 7
פרק יא 7
פרק יב 8
פרק יג 8
פרק יד 9
פרק טו 9
פרק טז 10
פרק יז 11
פרק יח 11
פרק יט 12
פרק כ 12
פרק כא 12
פרק כב 13
פרק כג 14
פרק כד 15
פרק כה 16
פרק כו 16
פרק כז 17
פרק כח 17
פרק כט 18
פרק ל 19
פרק לא 19
פרק לב 20
פרק לג 20
פרק לד 20
פרק לה 21
פרק לו 22
פרק לז 23
פרק לח 23
פרק לט 24
פרק מ 25
פרק מא 25
פרק מב 25

פרק א

א. היות, שעומק החכמה שבספר הזהר הקדוש סגור ומסוגר באלף מפתחות, ושפתנו האנושית דלה ביותר מלהמציא לנו ביטוי נאמן ומספיק כדי לפרש דבר אחד שבספר הזה עד סופו, והביאור שעשיתי, אינו אלא סולם לעזור להמעיין לעלות לגובהם של הדברים, ולהסתכל ולעיין בדברי הספר עצמו. לכן מצאתי לנחוץ להכין את המעיין וליתן לו דרך ומבוא בגדרים נאמנים, איך להגות ולהשכיל בהספר.

פרק ב

ב. בראשונה צריך שתדע, שכל המדובר בספר הזהר, ואפילו בדברי אגדה שבו, הוא ערכים של עשר ספירות הנקראות כח"ב חג"ת נהי"מ, וצרופי ערכיהן. בדומה לכ"ב האותיות שבשפה המדוברת, שצרופיהן מספיקים לנו לגלות כל חפץ וכל חכמה, כן הערכים וצרופי ערכים שבעשר ספירות, מספיקים לגלות כל החכמה שבספר השמים. אכן, יש בזה ג' גדרים, שצריכים להזהר בהם מאד שלא לצאת חוץ מהם בעת העיון בדברי הספר. ומתחילה אציע אותם בקיצור, ואחר כך אבאר אותם בהרחבה.

פרק ג

ג. גדר א'. כי יש ד' אופנים בדרכי ההשכלה, המכונים: חומר, צורה שבחומר, צורה מופשטת, מהות. וכן הוא בהעשר ספירות כמו שאבאר להלן. ותדע, שבמהות, וכן בצורה מופשטת שבעשר ספירות, אין לזהר עסק כלל, אלא רק בחומר שבהן, או בצורה שבהן בעודה מלובשת בחומר

פרק ד

ד. גדר ב'. בהיות, שכללות כל המציאות האלקית, בקשר עם בריאת הנשמות ודרכי קיומן, נבחנת לנו בג' הבחנות שהן: א) אין סוף ברוך הוא, ב) עולם האצילות, ג) ג' העולמות הנקראים בריאה יצירה עשיה. תדע, שאין הזהר עוסק אלא בג' העולמות בי"ע, וכן בא"ס ב"ה ועולם האצילות בשיעור שבי"ע מקבלים מהם, אבל בא"ס ב"ה ועולם האצילות בבחינתם כשהם לעצמם, אין הזהר עוסק בהם כלל.

פרק ה

ה. גדר ג'. היות שיש בכל עולם ועולם מבי"ע ג' בחינות,

א) העשר ספירות, שהן האלקיות המאירות באותו עולם.
ב) נשמות רוחות ונפשות בני אדם.
ג) יתר המציאות שבו, המכונים מלאכים לבושים והיכלות, שלפרטיהם אין מספר.
תשכיל, שאף על פי שהזהר מרחיב ביאור כל הפרטים שבכל עולם, מכל מקום צריך שתדע שעיקר דברי הזהר מרוכזים תמיד רק לבחינת נשמות בני אדם שבאותו עולם. ומה שמדבר ומבאר שאר הבחינות, אינו אלא כדי לדעת השיעור שהנשמות מקבלות מהן, ומה שאינו נוגע לקבלת הנשמות אין הזהר מדבר בהם, אפילו מלה אחת. לפיכך אתה צריך להשכיל בכל דבר המובא בספר הזהר, רק במה שנוגע לקבלת הנשמה.
ומתוך שאלו ג' הגדרים הם חמורים ביותר, ואם המעיין לא ידע להזהר בהם ויוציא דברים מחוץ לגדריהם, תיכף יתבלבל לו הענין, לכן מצאתי לנחוץ לטרוח ולהרחיב הבנתם של אלו ג' הגדרים עד כמה שידי מגעת, באופן, שיהיו מובנים לכל נפש.

פרק ו

ו. וכבר ידעת, שעשר ספירות הן, הנקראות חכמה בינה תפארת ומלכות, ושורשן הנקרא כתר (והן עשר, להיות ספירת התפארת בלבדה כוללת בתוכה שש ספירות, הנקראות: חסד גבורה תפארת נצח הוד ויסוד. וזכור זה לכל המקומות שאנו רגילים לומר, עשר ספירות שהן חו"ב תו"מ), ובדרך כלל, הן כוללות כל ד' העולמות אבי"ע, כי עולם האצילות הוא ספירת חכמה, ועולם הבריאה הוא ספירת הבינה, ועולם היצירה הוא ספירת התפארת, ועולם העשיה הוא ספירת המלכות. ובפרטות, לא בלבד שכל עולם ועולם יש בו עשר ספירות חו"ב תו"מ. אלא אפילו פרט קטן שבכל עולם, יש לו גם כן אלו עשר ספירות חו"ב תו"מ כמו שכתבתי לעיל (בהקדמה לספר הזהר אות מג ואות נ' ואות נו), עיין שם היטב ואין להאריך כאן.

פרק ז

ז. והמשיל הזהר אלו העשר ספירות חו"ב תו"מ, לארבעה צבעים שהם: לבן, לספירת החכמה. אדום, לספירת הבינה. ירוק, לספירת התפארת. שחור, לספירת המלכות (כמ"ש להלן בראשית ב' דף י"ד אות כז). פירוש, שהוא בדוגמא לאספקלריא שיש לה ד' זכוכיות צבועות בד' הצבעים הללו, ואף על פי שהאור שבה אחד הוא, מכל מקום כשהוא עובר דרך הזכוכיות, הוא מצטבע, ונעשה ד' מיני אורות: אור לבן, אור אדום, אור ירוק, ואור שחור. כן האור שבכל הספירות הוא אלקיות ואחדות פשוטה, מראש

אצילות עד סוף עשיה, וענין ההתחלקות לעשר ספירות חו"ב תו"מ, הוא בסבת הכלים הנקראים חו"ב תו"מ, שכל כלי הוא כמו מחיצה זכה, שאור האלקי עובר דרכה אל המקבלים, ועל כן נבחן שכל כלי עושה את האור לצבע אחר. אשר הכלי דחכמה שבעולם האצילות, מעביר אור לבן, כלומר בלי צבע, כי הכלי דאצילות הוא כמו האור עצמו, ואין אור האלקי מקבל בסבתו שום שינוי כל שהוא בעברו דרך בו. וזהו סוד שאמרו בזהר (הקדמת תיקוני הזוהר ג, ב) על עולם האצילות, דאיהו חיוהי וגרמוהי חד בהון (כמ"ש להלן), ולפיכך נבחן אור האצילות לאור לבן. מה שאין כן הכלים של העולמות בריאה יצירה ועשיה, כבר האור מקבל בסבתם איזה שינוי וכהות, בעברו דרך בם אל המקבלים, דהיינו המשל מאור אדום לבינה שהיא בריאה. ואור ירוק כעין אור החמה לתפארת, שהוא עולם היצירה. ואור שחור, לספירת המלכות שהוא עולם עשיה.

פרק ח

ההבחן בין אור האצילות הנרמז ב'לבן' לעולמות בי"ע

ח. ומלבד האמור, יש בהמשל הזה של ד' הצבעים, רמז חשוב מאד. כי האורות העליונים מכונים ספר, כמו שכתוב (בספר יצירה פרק א' משנה א') "וברא את עולמו בשלשה ספרים, בספר וסופר וסיפור". וכן הכתוב אומר "ונגולו כספר השמים" (ישעיה לד, ד). והנה גילוי החכמה שבכל ספר, אינו בלבן שבו, אלא רק בצבעים, דהיינו בדיו, שממנו באות האותיות שבספר, בצרופי החכמה אל המעיין, שבדרך כלל, יש בספר אלו ג' מיני דיו, אדום, ירוק ושחור.

כמו כן עולם האצילות שהוא סוד חכמה, שכולו אלקיות, הוא בבחינת הלבן שבספר, כלומר שאין לנו תפיסא בו כלל. אלא כל הגילוי שבספר השמים, הוא בספירות בינה ותפארת ומלכות, שהן ג' עולמות בי"ע, להיותם בחינת הדיו שבספר השמים, שהאותיות וצרופיהן מתגלות בג' מיני דיו הנזכרים, ורק על ידיהן מתגלה אור האלקי אל המקבלים. ויחד עם זה יש להבחין. כמו שהלבן שבספר הוא עיקר הנושא של הספר, והאותיות כולן הן "נשואות" על הלבן שבספר, ולולא הלבן לא היתה אפשרית שום מציאות לאותיות וכל גילוי החכמה שבהן. כן עולם האצילות, שהוא ספירת החכמה, הוא עיקר הנושא של גילוי החכמה המתגלית דרך העולמות בי"ע. וזה סוד הכתוב "כולם בחכמה עשית" (תהלים קד, כד).

פרק ט

ט. והוא שאמרנו לעיל בגדר הג' [צ"ל הב'], שאין הזהר מדבר בעולם האצילות כשהוא לעצמו, והוא מטעם היותו כבחינת הלבן שבספר. אלא לפי הארתו בג' העולמות בי"ע, והוא מטעם היותם בבחינת הדיו והאותיות וצרופיהן שבספר. והיינו בב' אופנים, או שג' העולמות בי"ע מקבלים הארת עולם האצילות במקומם עצמם, שאז האור מתמעט להם בהרבה בדרך עברו את הפרסא שמתחת עולם האצילות, עד שנבחן רק להארת כלים דאצילות. או בדרך עלית העולמות בי"ע למעלה מפרסא, למקום הספירות בינה ת"ת ומלכות דאצילות, ונמצאים מלבישים עולם האצילות, דהיינו שמקבלים את האור במקום הארתו (כמו שכתוב בפתיחה לחכמת הקבלה מאות קנה ואילך).

פרק י

י. אמנם אין המשל דומה לגמרי לנמשל. כי ספר החכמה שבעולם הזה, הרי הן הלבן והן הדיו שבאותיותיו, אין בהם רוח חיים, וגילוי החכמה שבסבתם, אינו במהותם עצמם אלא מחוץ להם, דהיינו בהמוח של המעיין בו. מה שאין כן ד' העולמות אבי"ע, שהם ספר השמים, הרי כל המוחין שבמציאות הרוחנית והגשמית נמצאים בהם ונמשכים מהם. ולפיכך תשכיל, אשר הלבן שבו שהוא הנושא שבהספר, הוא עצמו המושכל שבהספר, וג' צבעי הדיו, המה המבארים את המושכל הזה.

פרק יא

ד' אופני השכלה, וב' האופנים שבהם הזוהר עוסק

יא. ויש להשכיל כאן אלו ד' אופני המושכלות, המובאים לעיל בגדר הא', שהם: א) חומר, ב) צורה מלובשת בחומר, ג) צורה מופשטת. ד) מהות. אלא שאבאר אותם מקודם בדברים המוחשים שבעולם הזה. למשל כשאתה אומר, איש גבור או איש אמיתי או שקרן, וכדומה. הרי לפניך: א) החומר שלו, דהיינו גופו. ב) צורה מלובשת בחומר שלו, דהיינו גבור או אמיתי או שקרן. ג) צורה מופשטת, כלומר, כי תוכל להפשיט הצורה של גבור ואמיתי ושקרן, מעל חומר האיש, ולהשכיל ג' צורות הללו כשהן לעצמן בלתי מלובשות בשום חומר וגוף, דהיינו להשכיל המדות של גבורה ואמת ושקר, ולהבחין בהן מעלה או גנות, בשעה שהן מופשטות מכל חומר. ד) מהותו של האיש.

פרק יב

יב. ותדע, שאופן הד', שהוא מהות האיש כשהוא לעצמו בלי החומר, אין לנו תפיסא בו כלל. כי ה' החושים, והדמיון שלנו, לא יציעו לנו אלא גילוי פעולות של המהות, ולא כלום בעצם המהות. כי למשל חוש הראיה, מציע לנו רק צללים מן המהות הנראית, בערך התרשמותם מול האור. וחוש השמיעה, הוא רק כח הכאה של איזה מהות באויר, ואויר הנדחה מכחו, מכה על התוף שבאזנינו, ואנו שומעים שיש איזה מהות בקרבתנו. וחוש הריח, הוא רק אויר יוצא מהמהות ומכה על עצבי הריח שלנו, ואנו מריחים. וכן הטעם, הוא רק תולדה מנגיעת איזה מהות בעצבי הטעם שלנו. הרי שכל ד' החושים האלו אינם מציעים לנו רק גילוים של הפעולות המסובבות מאיזו מהות, ולא כלום מן מהות עצמה.

ואפילו חוש המישוש, שהוא החזק מהחושים, המבדיל בין חם לקר ובין מוצק לרך, הרי כל אלו, אינם אלא גילוי פעולות שבתוך המהות, והמה רק מקרים של המהות, כי החם אפשר לקררו, והקר אפשר לחממו, והמוצק אפשר להפך במלאכת החמיא [-כימיה] לנוזלים, והנוזלים לאוירים, דהיינו רק גאזים [-גזים], שכבר פקע לגמרי ממנו כל הבחן מה' החושים, ועכ"ז עוד המהות קיימת בו, שהרי אתה יכול שוב להפך את האוירים לנוזלים והנוזלים למוצק. הרי בעליל לעיניך, שה' החושים לא יגלו לנו שום מהות, אלא רק מקרים וגילוי פעולות מן המהות.

ונודע, שכל מה שאינו בא אלינו במוחש אינו בא גם בדמיון שלנו, ומה שלא יבא בדמיון לא יבא לעולם במחשבה, ואין לנו דרך איך להשכיל אותו.

הרי שאין למחשבה תפיסה כלל במהות. ולא עוד, אלא אפילו מהותנו עצמנו, לא נודע לנו מה היא. כי אני מרגיש ויודע שאני תופס מקום בעולם, ואני מוצק, ואני חם, ואני חושב, וכדומה מגילוי פעולות מהותי, אבל אם תשאלני מה מהותי עצמי, שכל אלו הגילוים נמשכים ממנו, איני יודע מה להשיב לך. הרי שההשגחה מנעה ממנו השגת כל מהות, ואנו משיגים רק גילוים ודימוים של פעולות המתגלות מהמהותים.

פרק יג

יג. ואופן הא' שהוא החומר, דהיינו אלו הגילוים של פעולות המתגלות מכל מהות, יש לנו בו תפיסא שלמה, כי הם מסבירים לנו בהספקה גמורה את המהות השוכנת בחומר, באופן שאין אנו סובלים כלום מחוסר השגה בהמהות כשהיא לעצמה, והיא לא חסרה לנו, כמו שלא תחסר לנו אצבע ששית לידנו. והשגת החומר, דהיינו גילוי פעולות

של המהות, דיה ומספקת לנו לכל צרכנו והשכלותנו, הן להשגת ישותינו עצמינו, והן להשגת כל הישות שמחוץ לנו.

פרק יד

יד. אופן הב' שהיא צורה המלובשת בחומר, היא גם כן השגה מבוררת ומספיקה לגמרי. כי אנו משכילים אותה מתוך נסיונות ממשים מעשיים, שאנו מוצאים אותם בהתנהגות כל חומר. ומבחינה זו באה לנו כל השכלתנו הגבוהה שאפשר לסמוך עליה לודאות.

פרק טו

טו. אופן הג' שהוא צורה מופשטת, דהיינו, אחר שהצורה נתגלתה לנו פעם בעודה מתלבשת באיזה חומר, יש כח בדמיון שלנו להפשיט אותה לגמרי מן החומר, ולהשכיל אותה במופשט מכל חומר. כמו המעלות והמדות הטובות הבאות בספרי המוסר, שאנו מדברים ממדות אמת ושקר וכעס וגבורה וכדומה, כשהן מופשטות מכל חומר. ואנו מיחסים להן מעלות או גנות, אפילו בשעה שהן מופשטות.

ותדע שאופן הג' הזה אינו מקובל על דעת המשכילים הזהירים, משום שאי אפשר לסמוך עליו במאה אחוזים, כי בהיותם נשפטים במופשט מהחומר הם עלולים לטעות בהם. למשל, בעל המוסר האידיאלי, דהיינו שאינו איש דתי, מרוב עסקו במעלת האמת, כשהיא בצורתה המופשטת מהחומר, הנה אפילו בעת שיציל איזה אנשים ממיתה על ידי השקר שיאמר להם, יוכל להחליט בעצמו שאפילו כל העולם ילך לאבדון הוא לא יפליט דבר שקר בכונה מפיו. ואין זה דעת תורה, שהרי אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש (יומא פב, א).

אכן אם היה משכיל הצורות אמת ושקר כבעת שהן מתלבשות בחומר, אז היה מובנם רק בערך מועיל או מזיק להחומר. כלומר, כי אחר נסיונות מרובים שהעולם נתנסה בהם, וראו רוב החורבנות והנזקים שאנשי שקר גרמו בדברי שקרם, ואת רוב התועלתיות שאנשי אמת הביאו בשמירתם את עצמם לומר רק דברי אמת, באו לידי הסכמה אשר אין מעלה יותר חשובה ממדת האמת, ואין גנות כמדת השקר. ואם האידיאליסט היה מבין את זה, אז היה ודאי מסכים לדעת תורה והיה מוצא שדבר השקר להציל אפילו אדם אחד ממיתה הוא לאין ערך יותר חשוב מכל גדלה ושבחה של מדת האמת המופשטת.

הרי שאין כלל ודאות באותם המושכלות מאופן הג' שהן צורות מופשטות, ואין צריך לומר בצורות מופשטות שעוד לא נתלבשו באיזה חומר מעולם, שהשכלות כגון אלו הן רק איבוד זמן בלבד.

פרק טז

טז. ואחר שנתבאר לך היטב אלו ד' האופנים: חומר, צורה בחומר, צורה מופשטת, ומהות, בדברים המוחשיים. שנתבאר, שאופן הד' שהוא המהות, אין לנו תפישא בה כל עיקר. ואופן הג' הוא מושכל העלול לטעות. ורק האופן הא', שהוא החומר, ואופן הב' שהוא צורה מלובשת בחומר, הם בלבד ניתנו לנו להשגה ברורה ומספקת מצד ההשגחה העליונה. הרי תוכל להבין בעזרתם גם במציאות העצמים הרוחניים, דהיינו בעולמות העליונים אבי"ע, כי אין לך פרט קטן בהם שלא יהיה נחלק על פי ד' אופנים הללו.
כי אם תקח למשל איזה פרט בעולם הבריאה, הרי יש שם כלים, שהם גוון האדום, שאור הבריאה עובר על ידו לבני הבריאה, כנ"ל. והנה הכלי שבבריאה שהוא צבע האדום הוא בחינת חומר, או עצם, דהיינו אופן הא'. ואף על פי שהוא רק צבע שענינו מקרה וגילוי פעולה שבעצם, מכל מקום כבר אמרנו שאין לנו השגה במהות עצמו, אלא רק בגילוי פעולה מהמהות, ואת הגילוי פעולה הזה אנו מכנים בשם עצם או חומר או גוף או כלי, כנ"ל (באות יג). ואור אלקי המתלבש ועובר דרך הגוון אדום, הוא הצורה המלובשת בהעצם, דהיינו אופן הב', כי על כן נראה האור עצמו בבחינת אור אדום, שיורה על התלבשותו והארתו דרך העצם שהוא בחינת הגוף והחומר כנ"ל, דהיינו הגוון אדום.
ואם אמנם תרצה להפשיט האור האלקי מהעצם, שהוא הגוון אדום, ולדון בו כשהוא לעצמו בלי התלבשות בעצם, הרי זה כבר שייך לאופן הג', דהיינו צורה מופשטת מחומר, העלולה לקבל טעויות, כנ"ל. ולפיכך הוא איסור חמור בהשכלת העולמות העליונים, ושום מקובל אמיתי לא יעסוק בזה, ומכל שכן בעלי הזהר. ואין צריך לומר ב"מהות" של הפרט דבריאה, שהרי אין לנו תפישא בה כל עיקר אפילו במהות של עצמים הגשמים, מכל שכן בעצמים הרוחנים.
הרי שיש לפניך ד' אופנים. א) הכלי דבריאה, שהוא סוד גוון אדום, הנבחן לעצם או חומר של הבריאה. ב) התלבשות אור אלקי בהכלי דבריאה, שהוא צורה בעצם. ג) אור האלקי כשהוא לעצמו, במופשט מהעצם דבריאה. ד) מהות של הפרט.
והנה נתבאר היטב גדר הא', שמב' האופנים ג' וד' אין מהם אפילו מלה אחת בכל הזהר, אלא רק ממובן הא' והב' בלבד.

פרק יז

יז. ויחד עם זה יתבאר גדר הב'. ודע שכמו שבארנו ד' האופנים בפרט אחד בעולם הבריאה בלבד, כן הם בדרך כלל בכללות ד' עולמות אבי"ע. אשר ג' גוונים אדום ירוק שחור שבג' עולמות בי"ע הם בחינת החומר, או העצם. וגוון לבן שהוא בחינת עולם האצילות, הוא הצורה המתלבשת בהחומר, דהיינו בג' גוונים הנקראים בי"ע. ובחינת אין סוף כשהוא לעצמו, הוא סוד המהות. והוא שאמרנו בגדר הא', שבבחינת המהות אין לנו תפיסה, שהוא אופן הד' הנעלם בכל העצמים ואפילו בהעצמים שבעולם הזה (כנ"ל באות יב). ובחינת גוון לבן כשהוא לעצמו בלתי מלובש בג' גוונין שבבי"ע, דהיינו אור החכמה כשאינו מתלבש בבינה תפארת ומלכות, הרי היא צורה מופשטת מחומר, שאין לנו עסק בו, ואין הזהר מדבר מאופן הזה ולא כלום, אלא מאופן הא' שהוא ג' גווני בי"ע הנחשבים לחומר, שהם ג' הספירות בינה ת"ת ומלכות, וכן מאופן הב' שהם הארת אצילות המלובש בג' גווני בי"ע, דהיינו אור החכמה המתלבש בבינה ותפארת ומלכות, שהם בחינת צורה בעת שמלובשת בהחומר, מב' הללו עוסק ספר הזהר בכל המקומות. ולפיכך אם המעיין לא יזהר להגדיר מחשבתו והבנתו להשכיל דברי הזהר בכל מקום רק בגדרם של ב' האופנים הנזכרים, מיד יתבלבל לו כל הענין, כי יוציא הדברים ממשמעותם.

פרק יח

יח. וכדרך שנתבארו ד' האופנים בכללות אבי"ע, כן הוא בכל עולם ועולם, ואפילו בפרט קטן שמאיזה עולם, הן בראש עולם אצילות והן בסוף עולם עשיה. כי יש בו חו"ב תו"מ כנ"ל, ונמצא ספירת החכמה לבחינת צורה, ובינה ותו"מ לבחינת החומר שבהם מתלבשת הצורה, והיינו אופן הא' והב' שבהם עוסק הזהר. אבל מספירת החכמה כשהיא מופשטת מבינה ותו"מ, שהוא צורה בלי חומר, אין הזהר עוסק בו, ומכל שכן מהמהות, שהוא בחינת א"ס ב"ה שבאותו הפרט. באופן שבבינה ותפארת ומלכות שבכל הפרטים, ואפילו באצילות, יש לנו עסק בהם כנ"ל. ובכתר וחכמה של כל הפרטים, ואפילו במלכות דסוף עשיה, אין לנו עסק בהם בבחינתם עצמם כשהם מופשטים, אלא במדה שמתלבשים בבינה ותו"מ בלבד. והנה נתבארו היטב ב' הגדרים הראשונים: שכל העסק של בעלי הזהר, הוא בחומר, או צורה בחומר, שזהו גדר הא'. וכן בבי"ע או בהארת אצילות שבבי"ע, שזהו גדר הב'.

פרק יט

בחינת הדצח"מ שבכל העולמות, והמדבר שהוא המרכז בהן
יט. ועתה נבאר גדר הג', שאף על פי שהזהר עוסק בכל עולם ועולם מבחינת הספירות שהן האלקיות המאירה באותו עולם, וכן מכל פרטי דומם צומח חי מדבר, שהם הנבראים שבאותו עולם, מכל מקום עיקר כונת הזהר קולעת רק אל בחינת המדבר שבאותו עולם.
ואמשיל לך מהויות שבעולם הזה, כי נתבאר לעיל (בהקדמה לספר הזוהר אות מב) אשר ד' המינים דומם צומח חי מדבר שבכל עולם ועולם, ואפילו בעולם הזה, הם ד' חלקי הרצון לקבל, ובכל אחד מהם יש בערכו עצמו אלו הד' מיני דצח"מ. עיין שם היטב. ותמצא שהאדם בעולם הזה צריך להזין ולהתגדל מכל ד' בחינות דצח"מ שבעולם הזה, כי גם מזונותיו של האדם יש בו אלו ד' בחינות, הנמשכים מד' בחינות דצח"מ שבגופו של אדם, שהם: א) רוצה לקבל לפי מדת קיומו ההכרחי, בכדי להתקיים. ב) רוצה בתוספת יותר ממדת קיומו ההכרחי, ושואף למותרות, אלא שמצטמצם בתאות בהמיות בלבד. ג) שואף לתאות אנושיות כגון כבוד וממשלה. ד) שואף למושכלות.
והם נמשכים לו בד' חלקי הרצון לקבל שבו. רוצה בקיומו ההכרחי, הוא בחינת הדומם של הרצון לקבל. רוצה בתאות הבהמית, הוא בחינת צומח של הרצון לקבל, כי אינם באים אלא להגדיל ולענג את הכלי שלו שהוא בשר הגוף. רוצה בתאות אנושיות, הוא בחינת החי שברצון לקבל, כי המה מגדילים רוחו. רוצה במושכלות, הוא בחינת המדבר של הרצון לקבל.

פרק כ

כ. ותמצא שבחינה א' שהיא מדת קיומו ההכרחי, ובחינה ב' שהיא מדת תאוות הבהמיות היתרות על מדת קיומו, הוא מקבל וניזון מדברים הנמוכים ממנו שהם דומם וצומח וחי. אבל בחינה ג' שהיא תאוות אנושיות, כגון ממשלה וכבוד, הוא מקבל וניזון מבני מינו השוים אליו. ובחינה ד' של המזונות שהיא המושכלות, הוא מקבל וניזון מבחינה עליונה ממינו, דהיינו מעצם החכמה והשכל שהם רוחניים.

פרק כא

כא. וכמוהו תשכיל בערכים של העולמות העליונים הרוחניים. כי העולמות נחתמים זו מזו ממעלה למטה, וכל בחינות דצח"מ שבעולם הבריאה מניחים חותמם בעולם

היצירה, ומדצח"מ היצירה נחתמים דצח"מ דעשיה, ומדצח"מ דעשיה נחתמים דצח"מ שבעולם הזה. ונתבאר לעיל בהקדמה אות מ"ב, שהדוממים שבעולמות הרוחניים מכונים בשם היכלות, והצומח מכונה שם בשם לבושים, והחי בשם מלאכים, והמדבר הוא בחינת נשמות של האדם שבאותו עולם, והעשר ספירות שבכל עולם הם האלקיות, עש"ה. ונשמות האדם הן המרכז שבכל עולם, והוא ניזון מכל המציאות הרוחני שבאותו עולם, כדרך המדבר הגשמי הניזון מכל המציאות הגשמי שבעולם הזה.

באופן, שבחינה א' שהוא הרצון לקבל את קיומו ההכרחי, הוא מקבל מהארת היכלות והלבושים אשר שם, ובחינה ב' שהוא מותרות בהמיות המגדילים את גופו, הוא מקבל מבחינת המלאכים אשר שם (ועי' תקוני זוהר תקון ס"ט דף ק"ה, ב שורה ל"ב) שהן הארות רוחניות מיותרות על מדת קיומו, כדי להגדיל את הכלים הרוחנים שנשמתו מתלבשת בהם, הרי שבחינה א' ובחינה ב' מקבל הוא מבחינות נמוכות הימנו שהם ההיכלות הלבושים והמלאכים אשר שם, שהם נמוכים מנשמות בני אדם. ובחינה ג' שהיא תאוות אנושיות, שהן מגדילות את רוחו של האדם המקבל בעולם הזה מבני מינו, נמצא מקבל שם גם כן מבני מינו, דהיינו מכל הנשמות הנמצאות באותו העולם, שעל ידיהן מגדיל הארת הרוח של נשמתו. ובחינה ד' של הרצון, דהיינו למושכלות, הוא מקבל שם מהספירות שבאותו עולם, שמהן מקבל בחינת חב"ד לנשמתו.

הרי שנשמת האדם שנמצאת בכל עולם ועולם, צריכה להתגדל ולהשתלם מכל הבחינות הנמצאות בעולם ההוא. והוא הגדר הג' שאמרנו, שצריכים לידע שכל דברי הזהר בכל פרט ופרט מהעולמות העליונים שעוסקים בהם, הן מספירות הן מנשמות הן ממלאכים הן מלבושים הן מהיכלות, אף על פי שעוסקים בהם כשהם לעצמם, מכל מקום, מחוייב המעיין להשכיל שהם נאמרים בעיקר כלפי השיעור שבחינת נשמת האדם אשר שם מקבלת מהם וניזונה מהם, באופן שכל דבריהם מרוכזים בצרכיה של הנשמה. ואם תשכיל הכל על פי קו הזה אז תבין ותצליח את דרכיך

ענין השנויים הנאמרים בספירות שהם אך ביחס לבי"ע

פרק כב

כב. ואחר כל אלה נשאר לנו לבאר, את כל אלו תוארים הגשמיים המתבארים בספר הזהר בעשר הספירות, כמו מעלה ומטה, עליה וירידה, התמעטות והתפשטות, קטנות וגדלות, פירוד וזווג, ומספרים, וכדומה, אשר התחתונים על ידי מעשיהם הטובים או

מעשיהם הרעים גורמים בעשר ספירות. שלכאורה הדברים מתמיהים היתכן שהאלקיות תתפעל בעצמה ותקבל שינוים כגון אלו בסבת התחתונים.
ואפילו אם תמצא לומר שאין הדברים אמורים ח"ו באלקיות עצמה המתלבשת ומאירה בהספירות, אלא רק בכלים של הספירות, שהם אינם אלקיות, אלא שנתחדשו עם בריאת הנשמות בכדי להעלים או לגלות שיעורי השגה במדה וקצבה כראוי לנשמות, להביאם לגמר התיקון הנרצה, כנ"ל (אות ז') במשל האספקלריא שיש לה ד' זכוכיות צבועות בד' גוונים לבן אדום ירוק שחור, וכן בלבן שבספר, וחומר האותיות שבספר. הרי כל זה יתכן בג' העולמות בי"ע, ששם נמצאים הכלים של הספירות מחודשים ואינם אלקיות. מה שלא יוצדק כלל להבין זה בעולם האצילות, ששם גם הכלים של העשר ספירות אלקיות גמורה בבחינה אחת עם האור האלקי שבהם כמו שכתוב בתקונים (ג, ב), "איהו חיוהי וגרמוהי חד בהון". 'איהו', פירושו, מהות הספירות שהוא סוד א"ס ב"ה. 'חיוהי', הוא סוד אור המאיר בהספירות, המכונה בשם אור החיה, כי כל עולם האצילות הוא בחינת חכמה, ואור החכמה נקרא אור החיה, ועל כן אומר חיוהי. ו'גרמוהי', פירושו, הכלים של הספירות. הרי שהכל הוא אלקיות ואחדות גמורה. ואם כן, איך יתכן להבין שם אלו השינויים הנ"ל שהתחתונים גורמים שם. ויחד עם זה צריכים להבין, אם הכל הוא אלקיות בעולם ההוא, ולא נמצא שם כלום מבחינת נבראים המחודשים, אם כן מאין יש להבחין ג' בחינות האמורים בתיקוני זוהר, איהו חיוהי וגרמוהי, הלא האחדות פשוטה היא בהחלט.

פרק כג

כג. ולהבין זה צריך שתזכור המתבאר לעיל באות י"ז שנתבאר שעצם מחויב המציאות הוא סוד מהות, שאין לנו תפיסה בו אפילו במהותים הגשמים ואפילו במהותנו עצמנו, ומכל שכן במחויב המציאות. ועולם האצילות הוא סוד צורה, וג' עולמות בי"ע הם סוד חומר, והארת אצילות בבי"ע הוא סוד צורה המלובשת בחומר.
ומכאן תבין שהשם א"ס ב"ה שאנו מזכירים, אינו כינוי כלל למהות מחויב המציאות ית' ויתי', שהרי כל מה שלא נשיג איך נוכל להגדירו בשם או מלה. וכיון שהדמיון וחמשה חושים לא יציעו לנו משהו מבחינת מהות, ואפילו בגשמיות, איך תתכן מחשבה ומלה בו, ומכל שכן במחויב המציאות עצמו.
אלא צריכים להבין את השם א"ס ב"ה כמגודר לנו בגדר הג', שכל המדובר בספר הזהר, הוא מרוכז בדיוק ביחס כלפי הנשמות (כנ"ל באות כא), באופן שהשם א"ס ב"ה אינו

כלל לבחינת מחויב המציאות כשהוא לעצמו, אלא מבחינת מה שכל העולמות וכל הנשמות כלולים בו ית' בסוד מחשבת הבריאה, בבחינת סוף מעשה במחשבה תחילה, שהוא הקשר שכל הבריאה בכללה עד גמר התיקון מקושרת בו ית' בשם א"ס ב"ה. והוא מה שאנו מכנים לעיל (בהקדמה לספר הזוהר, אות יג) בשם מצב הא' של הנשמות, להיות שכל הנשמות יש להן מציאות בו ית' כשהן מלאות בכל העונג והרוך בגובה הסופי אשר יקבלו בפועל בגמר התיקון. עש"ה ואין להכפיל דברים.

פרק כד

כד. ואמשול לך משל מהויות עולם הזה. למשל, אדם הרוצה לבנות בית נאה, הנה במחשבה ראשונה הוא רואה לפניו בית מהודר בכל חדריו ופרטיו וכו' כמו שיהיה בגמר בנינו, ואחר זה הוא מחשב תכנית ההוצאה לפועל לכל פרטיה, שהוא יפרט אותם אל הפועלים כל פרט בעתו וזמנו, מעצים ואבנים וברזל וכדומה. ואחר זה הוא מתחיל בנין הבית בפועל עד הגמרו, כמו שהיה מסודר לפניו במחשבה ראשונה.
ותדע שבחינת א"ס ב"ה הוא סוד מחשבה ראשונה הנ"ל, שהיתה כבר מצוירת לפניו כל הבריאה בשלמותה הסופית. אלא שאין המשל דומה לגמרי לנמשל, כי אצלו ית' העתיד וההוה שוים, והמחשבה גומרת בו ית', ואינו צריך לכלי מעשה כמונו, ולפיכך הוא בו ית' מציאות ממשית. ובחינת עולם אצילות, הוא סוד כמו התכנית המחשבתית בפרטיה, מה שיוצרך אחר כך לגלות בעת שיתחילו לבנות הבית בפועל.
ותשכיל אשר ב' אלה, שהן המחשבה הראשונה שהוא א"ס ב"ה, וכן התכנית המחשבתית של פרטי ההוצאה לפועל בזמנו, אין עוד שם אפילו משהו מן המשהו מבחינת הנבראים, שהרי עדיין הוא בכח ולא בפועל ממשי. כמו אצל האדם, אף על פי שחושב בכל הפרטים מעצים ואבנים וברזל אשר יוצרך לעשות בזמן ההוצאה לפועל, עוד אין בו אלא חומר מחשבתי עצמותי, ואין בו מעצים ואבנים ממשיים אפילו משהו ממשהו. וכל ההפרש הוא, אשר אצל האדם אין תכנית המחשבתית נחשבת למציאות ממשית, אבל במחשבה האלקיות הוא מציאות ממשית לאין ערך יותר ויותר ממציאות הנבראים הממשים עצמם.
והנה נתבאר סוד א"ס ב"ה וסוד עולם האצילות, שכל המדובר בהם הוא רק בקשר עם בריאת הנבראים, אלא בעוד שהם בכח, ועוד לא נגלו עצמותם אפילו משהו, כעין שהמשלנו באדם החושב תכנית ההוצאה לפועל, שאין בו מעצים ואבנים וברזל אפילו משהו.

פרק כה

כה. וג' העולמות בי"ע ועולם הזה, הם בחינת ההוצאה מכח אל הפועל, כעין האדם הבונה ביתו בפועל ממש, ומביא העצים האבנים והפועלים, עד גמר בנין הבית. ולפיכך האלקיות המאירה בבי"ע, דהיינו בשיעור שהנשמות צריכות לקבל כדי שתבאנה אל הגמרן, היא מתלבשת בעשרה הכלים כח"ב חג"ת נהי"מ שהם כלים ממשים כלפי אלקותו ית', דהיינו, שאינם אלקיות אלא הם מחודשים לצורך הנשמות.

פרק כו

כו. ותשכיל בהמשל הנ"ל, ותמצא איך ג' הבחינות של החושב לבנות בית הן מקושרות זו בזו בדרך סבה ומסובב. ששורש כולן הוא המחשבה הראשונה, כי לא יבוא שום פרט בתכנית המחשבתית שלו, אלא לפי סוף המעשה שיצא לפניו במחשבה ראשונה. וכן לא יוציא לפועל משהו בזמן הבנין, אלא לפי הפרטים הערוכים לו בתכנית המחשבתית. ומכאן תשכיל בעולמות, שאין שום חידוש קטן בעולמות שלא יהיה נמשך מא"ס ב"ה, דהיינו מבחינת מצב הא' של הנשמות, שהן מצויות שם בכל שלמותן שבגמר התיקון, בבחינת סוף מעשה במחשבה תחילה כנ"ל, ונמצא כלול שם כל מה שיתגלה עד גמר התיקון. ומתחילה נמשך מא"ס ב"ה אל עולם האצילות, כבמשל שתכנית המחשבתית נמשכת מהמחשבה הראשונה. ומעולם האצילות נמשך כל פרט ופרט אל העולמות בי"ע, בדומה למשל, שמתכנית המחשבתית, נמשכים כל הפרטים בזמן יציאתם לפועל ממש בבנין הבית.

באופן שאין לך כל פרט קטן המחודש בעולם הזה שלא יהיה נמשך מא"ס ב"ה מבחינת מצב הא' של הנשמות. ומא"ס ב"ה נמשך אל עולם האצילות, דהיינו ליחס הפרטי השייך לדבר המחודש בעולם הזה בפועל. ומעולם האצילות נמשך החידוש לג' העולמות בי"ע ששם מתגלה החידוש בפועל ממש, ויוצא שם מבחינת אלקיות לבחינת נברא, וליצירה ולעשיה, עד שנמשך לתחתון הנמצא בעולם הזה. והבן זה היטב, ותמשיל כל דבר לנוהג בבנין הבית אצל אדם גשמי, ואז תבין היטב.

ונתבאר שאין לך שום חידוש שיתהוה בעולם שלא יהיה נמשך משורשו הכללי שבא"ס ב"ה, ומשרשו הפרטי באצילות, ואחר כך עובר דרך בי"ע ומקבל בחינת נברא, ואחר כך הוא מתהוה בעולם הזה, ותשכיל זה היטב.

פרק כז

כז. ועם זה תבין, שכל השנויים האלו המתוארים בעולם האצילות, אינם נאמרים בהאלקיות כשהוא ית' לעצמו, אלא רק כלפי הנשמות בשעור שמקבלות מאצילות דרך ג' העולמות בי"ע. וענין המציאות של העולם ההוא, הוא ביחס התכנית המחשבתית אל מחשבה הראשונה שהוא א"ס ב"ה, אבל בשניהם, הן בא"ס ב"ה והן בעולם אצילות, עוד אינו נמצא שם מבחינת נשמות כלום. כמו בתכנית המחשבתית של אדם החושב בו, שאינו נמצא במוחו משהו מעצים ואבנים וברזל הממשים.

ומציאות הנשמות מתחילה להתגלות בעולם הבריאה, ומשום זה גם הכלים של עשר ספירות, שהם המודדים שיעור וקצבה אל הנשמות בפועל ממש, המה בהכרח אינם אלקיות, אלא מחודשים, כי באלקיות לא יתכן כלל שינוים ומספר. ולפיכך אנו מיחסים לכלים של העשר ספירות שבבי"ע ג' הגוונים: אדום ירוק שחור, שלא יתכן אפילו להרהר שיהיו בחינת אלקיות, כי אין ח"ו שום חידוש דבר נוהג בו.

אבל האור המלובש בעשרה כלים שבבי"ע, הוא אלקיות ואחדות פשוטה בלי שום שינוי משהו, ואפילו האור המלובש בכלי התחתון שבעשיה, הוא אלקיות פשוטה בלי שום שנוי ח"ו, כי האור הוא אחד כשהוא לעצמו, וכל השינוים שנעשו בהארתו ית' נעשו על ידי הכלים של הספירות שאינם אלקיות, שיש להם בדרך כלל ג' גוונים האמורים, ובדרך פרט נעשו מג' גוונים ההם רבי רבבות שינוים לאין קץ.

פרק כח

כח. אמנם ודאי הכלים של עשר ספירות דבי"ע מקבלים מאצילות כל הפרטים ופרטי פרטים של השינוים, שהרי שם הוא בחינת התכנית המחשבתית מכל הפרטים שיבואו בסדרים של בנין הבית בפועל בבי"ע. ולפיכך נבחן שהכלים דעשר ספירות חו"ב תו"מ שבבי"ע, מקבלים מהבחינה שכנגדן מחו"ב תו"מ שבאצילות, דהיינו מבחינת תכנית המחשבתית אשר שם, להיות כל פרט מהוצאה לפועל מסובב מכל פרט שבתכנית המחשבתית כנ"ל בארוכה. ולפיכך מבחינה זו אנו מכנים את הכלים דאצילות בשם צבע לבן, שאינו כלל צבע, ומכל מקום הוא המקור לכל הצבעים. ובדמיון הלבן שבספר החכמה, שאף על פי שאין שום תפיסא בלבן שבו, והלבן שבספר אינו אומר לנו כלום, מכל מקום הוא הנושא של כל ספר החכמה, כי הוא המאיר מסביב כל אות ובתוכיותה של כל אות ונותן לכל אות צורה המיוחדת לה, ולכל צרוף מקום מיוחד. באופן שאפשר לומר להיפך, אשר בחומר האותיות האדומות או ירוקות או שחורות אין לנו שום תפיסא,

וכל התפיסא וההשכלה שאנו משכילים בחומר האותיות של הספר הוא רק על ידי הלבן שבו, כי על ידי הארתו מסביב האות ובתוך כל אות הוא עושה צורות בהן, שהצורות הללו מגלות לנו את כל החכמה שבהספר.
וזהו נמשל להעשר ספירות דאצילות, אף על פי שלהיותן נמשלות לצבע לבן, לא יתכן בהן להכיר שום דבר, לא מספר ולא שום שינוי וכדומה מהתוארים, מכל מקום בהארת הלבן אל העולמות בי"ע שהם ג' הגוונים של חומר האותיות, נמצאים כל השינוים באים בהכרח מעשרת הכלים של ספירות דאצילות, אף על פי שאין שם כלים כשהוא לעצמו, כי כולו לבן. כהמשל בהלבן שבספר ביחס האותיות וצרופיהן, כי הארתו לבי"ע עושה בהם כלים.

פרק כט

כט. ומהמבואר תבין מה שהתיקוני זוהר מחלק את עולם האצילות לג' בחינות שהן איהו חיוהי וגרמוהי, אף על פי ששם אחדות פשוטה ואין שם מבחינת נבראים משהו. כי 'איהו', פירושו האלקיות כמו שהוא לעצמו, שבזה אין לנו תפיסא ולא ניתן לתפיסא, כמו שנתבאר בכל המהותים אפילו הגשמיים (כנ"ל באות יב). ו'גרמוהי' פירושו עשרה הכלים חו"ב תו"מ אשר שם, שהמשלנו אותם ללבן שבספר החכמה, שאפילו מספר לא יתכן לומר בלבן, כי אין מה שיעשה שם מספר, כי כולו לבן. ומכל מקום לא בלבד שאנו נותנים בהם מספר, אלא כל מיני רבבות השינוים שמתגלים בבי"ע שהם בחינת חומר האותיות, אנו מוצאים אותם מקודם בכלים חו"ב תו"מ שבאצילות עצמה. אמנם רק כדרך הלבן, שהוא נותן כל צורות אותיות שבהספר ובו עצמו אין שום צורה, ונמצא הלבן נחלק לרבבות צורות אף על פי שבו עצמו אין שום צורה, כן עשרה הכלים שבאצילות מפורטים ברבבות שינוים על פי הארתם בבי"ע, כדוגמת התכנית המחשבתית היוצאת לפועל במלאכה הממשית שבבנין הבית. באופן שכל אלו השינוים היוצאים לפועל בבי"ע הם רק מהארת הכלים דעשר ספירות חו"ב תו"מ דאצילות, ומיחס המקבלים בבי"ע, אנו מוצאים בהלבן רבבות שינוים. ומיחס אצילות עצמו, הוא כמו לבן כשהוא לעצמו ואינו מלובש בדיו שבאותיות, שאינו נמצא בו שום מספר ושום דבר. ונתבאר היטב סוד גרמוהי שהם הכלים, שכלפי עצמם הם אחדות פשוטה כמו איהו.

פרק ל

ל. ו'חיוהי', פירושו האור המלובש בתוך הלבן שהוא הכלים הנ"ל. אשר אור זה מובן לנו גם כן רק כלפי הנשמות המקבלות מאצילות, ולא ח"ו באלקיות כלפי עצמה, כי היא סוד איהו כנ"ל. דהיינו, בעת שג' עולמות בי"ע עולים לאצילות עם נשמות בני אדם, אז האור שמקבלים שם נבחן לבחינת אור החכמה, הנקראת אור החיה, ומבחינה זו אנו מכנים שם את האור בשם חיוהי.

וזה שאמר התיקוני זוהר ד"איהו חיוהי וגרמוהי חד בהון", כי כל אלו ג' הבחינות אמורות כלפי המקבלים, שבחינת 'גרמוהי' היא הארת הכלים במקום בי"ע שמתחת הפרסא דאצילות. כי אור אצילות לא יעבור לעולם למטה מפרסא דאצילות, אלא רק הארת הכלים בלבד. ובחינת 'חיוהי', היא הארת אור עצמו דאצילות דהיינו כשבי"ע עולים לאצילות. ו'איהו', הוא סוד מהות האלקיות שאינה מושגת כלל, כנ"ל. ואומר התיקוני זוהר שאף על פי שלנו המקבלים יש להבחין ג' בחינות הללו באצילות, מכל מקום הרי זה רק כלפי המקבלים. אמנם מבחינת עולם אצילות כשהוא לעצמו, אפילו גרמוהי היא בחינת איהו, דהיינו מהות האלקיות, ואין משום זה תפיסה כלל בעולם אצילות כשהוא לעצמו, שהוא סוד צבע לבן שאין בו תפיסא כשהוא לעצמו, והכל שם אחדות פשוטה לגמרי.

פרק לא

לא. ומה שהזהר מתאר את הכלים חו"ב תו"מ באצילות שהם גדלים או מתמעטים על ידי מעשה בני אדם, וכן מצינו (בזהר בא) "ישראל וכו' יהבין תוקפא וחילא לקוב"ה", שהמשמעות היא, בהאלקיות כשהיא לעצמה. אינו ח"ו כפשוטו, כי אלקיות לא יתכן בה שום שינוי ח"ו, כמו שכתוב (מלאכי ג, ו) "אני הויה לא שניתי וגו'". אלא מתוך שמחשבת הבריאה היתה להנות לנבראיו, מכאן אנו למדים שיש לו רצון להשפיע, ומתוך שאנו מוצאים בעולם הזה שהמשפיע מתגדל בקורת רוחו בעת שמתרבים המקבלים ממנו, והוא מתאוה לריבוי המקבלים, הנה מבחינה זו אנו אומרים שהמוחין מתגדלים באצילות בעת שהתחתונים זוכים לקבל השפעת האצילות, או שמפרנסים אותו. וכן להיפך, בעת שאין התחתונים כדאים לקבל שפעו, נמצאים המוחין בשיעור הזה, כמו שמתמעטים, כלומר, שאין מי שיקבל מהם.

פרק לב

לב. ותדמה זה אל נר, שבין אם תדליק ממנו אלף אלפי רבי רבבות נרות, או לא תדליק ממנו כלום, לא תמצא מחמת זה שום שינוי באפס מה בנר עצמו. או כמו אדם הראשון, בין אם יצאו ממנו רבי רבבות בנים כמונו היום ובין אם לא היה מוליד כלל, לא היה פועל זה על אדם הראשון עצמו שום שינוי משהו. כן עולם האצילות כשהוא לעצמו, אין בו ח"ו שום שינוי משהו, בין אם התחתונים מקבלים הימנו שפעו בשפע גדול, ובין שאינם מקבלים כלום הימנו, וכל הגדלות האמורה רובצת רק על התחתונים בלבד.

פרק לג

לג. אמנם לפי זה, לשם מה היה להם, לבעלי הזהר, לתאר את כל השינויים האלה בעולם האצילות עצמו. היה להם לומר במפורש רק כלפי המקבלים שבבי"ע, ולא להרבות דברים כל כך באצילות שנצטרך לתרץ עליהם תירוצים.
אכן יש בזה סוד נמרץ מאד ומאד. והוא סוד "וביד הנביאים אֲדַמֶּה" (הושע יב, יא). כי באמת יש בזה חפץ אלקי שאלו הדימוים המתפעלים רק בנשמות המקבלים, יתראו אל הנשמות, כמו שהוא ית' עצמו משתתף עמהם, כדי להגדיל ביותר את השגת הנשמות. בדומה לאב המצטמצם להראות לבנו יקירו הקטן בפנים של צער ובפנים של נחת, אף על פי שאין בו לא מן הצער ולא מן הנחת כלום, אלא עושה זאת רק להפעיל את בנו החביב ולהרחיב הבנתו בכדי להשתעשע עמו. ורק אחר שיגדל, ישכיל וידע שכל מה שעשה אביו לא היה בו שום ממשיות יותר אלא רק בכדי להשתעשע עמו.
כן הוא בענין אשר לפנינו, אף על פי שכל אלו הדימוים והשינוים מתחילים רק בהתפעלות הנשמות ובהם הם מסתיימים, מכל מקום בחפץ אלקי מתדמה להם כאלו הם נראים בו ית' עצמו. ועושה ית' ויח' זה, בכדי להרחיב ולהגדיל את השגתן של הנשמות במדה הגדושה ביותר, שהוא בכלל מחשבת הבריאה בכדי להנות לנבראיו.

פרק לד

לד. ואל תתמה על זה, כי כמנהג הזה תמצא גם כן בהשגתנו הגשמית. כי למשל, חוש הראיה שלנו, שאנו רואים לפנינו עולם גדול ענקי, וכל מלואו הנהדר. הרי באמת אין אנו רואים כל זה אלא רק בפנימיותנו עצמה, כלומר, במוח האחורי שלנו, יש שמה כעין מכונה פוטוגרפית המציירת לנו שמה כל הנראה לנו, ולא כלום מחוץ לנו. ועל כל זה עשה ית' לנו שם במוחנו, כעין ראי מלוטש, המהפך לנו כל דבר הנראה שם, שנראה

אותו מחוץ למוחנו מול פנינו. ואעפ"כ מה שאנו רואים מחוץ לנו, אינו ענין אמיתי, מכל מקום, כמה יש לנו להודות להשגחתו ית' ויתי', שעשה במוחינו את הראי המלוטש הזה, לאפשר לנו לראות ולהשיג כל דבר מחוץ אלינו. כי בזה נתן לנו כח להשכיל כל דבר בדעת ובהשגה ברורה, למדוד כל דבר מבפנים ומבחוץ וכדומה. ולולא זה היתה נעדרת לנו מרבית השכלתנו.

כן הדבר בחפץ אלוקי במושכלות האלקיות, אע"פ שכל אלו השינוים נעשים בפנימיות הנשמות המקבלות, מכל מקום, הן רואות את הכל במשפיע עצמו, כי רק בדרך הזה הן זוכות לקבל כל המושכלות וכל הנועם שבמחשבת הבריאה. וכמו כן תשפוט מהמשל הנ"ל, אע"פ שבפועל אנו רואים הכל ממול פנינו, מכל מקום כל בעל שכל יודע בברור, שכל הנראה לנו אינו אלא בפנימיות מוחנו בלבד. כן הנשמות, אע"פ שכל הדימוים הן רואות במשפיע, מכל מקום אין להן ספק משהו, שכל אלו הם רק בפנימיותן עצמן ולא כלום במשפיע. ודו"ק בדברים, כי אין בכוחי להרחיבם יותר.

פרק לה

לה. ומתוך שאלו הדברים הם מדברים העומדים בכבשונו של עולם, ואני חושש מאד שהמעיין לא יטעה בתפישתם, כדאי לי לטרוח עוד ולהביא את לשון הזהב של הזהר עצמו בדברים הללו, ולפרשם כפי יכולתי.

וזה לשונו בסגנונו הזך (פרשת בא אות רטו-ריח וברעיא מהימנא): ואי יקשה בר נש, דהא כתיב כי לא ראיתם כל תמונה. ואם יקשה אדם, הרי כתוב בתורה (דברים ד, טו), "כי לא ראיתם כל תמונה", ואיך אנו דורשים בו ית' שמות וספירות.

איהו יתרץ ליה, האי תמונה חזינא, דהא כתיב, ותמונת ה' יביט וכו'. הוא יתרץ לו, שתמונה זו ראיתי, כעין שכתוב (במדבר יב, ח), "ותמונת ה' יביט". שפירושו ספירת המלכות, שבה משתרשים כל העולמות והנשמות, להיותה שורש כל הכלים. ובסוד המקבלים ממנה שמחויבים להשיג הכלים ממנה, הרי נבחנת להם כתמונה, שעליה נאמר "ותמונת ה' יביט". כמו שמבאר והולך.

ואפילו האי תמונה לית ליה באתריה, אלא כד נחית לאמלכא על בריין ויתפשט עלייהו ויתחזי לון לכל חד כפום מראה וחזיון ודמיון דלהון, והאי איהו וביד הנביאים אדמה. ואפילו תמונה זו, שאנו מכנים בספירת המלכות, אין זו במקומה כלפי עצמה ח"ו, אלא רק כשאור המלכות יורד ומתפשט על הבריות, אז יראה אליהם, לכל אחד ואחד,

כפי המראה והחזיון והדמיון שלהם. דהיינו רק בבחינת המקבלים, ולא כלל בספירת המלכות כלפי עצמה. וזה הוא שכתוב (הושע יב, יא), "וביד הנביאים אדמה".
ובגין דא יימא איהו, אע"ג דאנא אדמה לכו בדיוקנייכו, אל מי תדמיוני ואשוה. ומשום זה, יאמר להם הקב"ה, אף על פי שאני מתדמה לכם בצורות שלכם, דהיינו בחזיון ודמיון, עכ"ז, "ואל מי תדמיוני ואשוה" (ישעיה מ, כה). דהא קדם דברא קוב"ה דיוקנא בעלמא, וצייר צורה, הוה הוא יחידאי, בלא צורה ודמיון. שהרי קודם שברא הקב"ה תמונה בעולם, ומטרם שצייר צורה, היה הקב"ה יחיד בעולם בלא צורה ודמיון.
ומאן דאשתמודע ליה קדם בריאה, דאיהו לבר מדיוקנא אסור למעבד ליה צורה ודיוקנא בעלמא, לא באות ה' ולא באות י', ואפילו בשמא קדישא, ולא בשום אות ונקודה בעלמא, והאי איהו כי לא ראיתם כל תמונה. ומי שמשיגו ית' קודם מדרגת בריאה, שהיא בינה, שהוא ית' שם מחוץ לכל תמונה, אסור לדמות לו שם צורה ותמונה בעולם, לא באות ה' ולא באות י' ואפילו לקרא אותו בשם הויה הקדוש או באיזה אות ונקודה. וזה שאומר הכתוב כי לא ראיתם כל תמונה. כלומר, שהכתוב כי לא ראיתם כל תמונה קאי על הזוכים להשיגו למעלה ממדרגת הבריאה, שהיא בינה. כי בב' הספירות כתר חכמה, אין שם בחינת צורה ודמיון כלל, שפירושו כלים וגבולים, כנ"ל באות י"ח, ותחילת הכלים מתחילים מספירת הבינה ולמטה. ולכן כל הרמזים באותיות או נקודות או שמות הקדושים, אינם אלא מבינה ולמטה בלבד, וגם לא במקומם של הספירות עצמן אלא כלפי המקבלים בלבד, כנ"ל אצל ספירת המלכות.

פרק לו

לו. (ולכאורה נמצא בדבריהם כעין סתירה, שהרי מקודם לכן אמרו, שרק מספירת המלכות נמשכות הצורות אל המקבלים, שאומר "אלא כד נחית לאמלכא על ברייין וכו' שזהו סוד וביד נביאים אדמה", וכאן אומר שמבריאה ולמטה דהיינו מבינה ולמטה נמשכות הצורות אל המקבלים.
והענין הוא, כי באמת אין צורה ותמונה נמשכת אלא מבחינה ד' שהיא המלכות, וממנה נמשכים הכלים במקום המקבלים, ולא כלום מט' ספירות ראשונות שהן כתר חכמה בינה תפארת (כמו שנתבאר בפתיחה לחכמת הקבלה אות נח). אלא בעולם התיקון, נעשה שיתוף מדת הרחמים בדין, שפירושו שהעלה ספירת המלכות הנבחנת למדת הדין, והביאה תוך ספירת הבינה הנבחנת למדת הרחמים (כמ"ש בפתיחה לחכמת הקבלה אות נח עש"ה), ולפיכך מאז ואילך נשרשו הכלים של המלכות בספירת הבינה,

כמו שאומר כאן. באופן שהזהר מתחיל לדבר משורש האמיתי של התמונות שהן הכלים, ואומר שהן במלכות, ואחר כך אומר שהן בבריאה, היינו מכח השיתוף שנעשה לתיקון העולם. וכן אמרו חז"ל (בראשית רבה יב, טו), "מתחילה ברא הקב"ה את העולם במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים שיתף עמה מדת הרחמים".

ודע שהעשר ספירות כח"ב תו"מ, יש להן כינוים רבים בספר הזהר, דהיינו לפי הוראותיהן המרובות. וכשהן מכונות בשם כתר אצילות בריאה יצירה עשיה, תהיה הוראתן להבחין בין כלים דפנים הנקראים כתר ואצילות דהיינו כתר חכמה, לבין כלים דאחורים הנקראים בריאה יצירה עשיה, דהיינו בינה תפארת ומלכות. אשר הבחן הזה יצא בהם, מכח השיתוף דמדת הדין במדת הרחמים (כמ"ש בפתיחה לחכמת הקבלה באות קפג ע"ש). ומשום שהזהר רוצה לרמז ענין השיתוף של המלכות בבינה, לכן מכנה הזהר לספירה הבינה בשם בריאה, כי מקודם שנעשה השיתוף הזה לא היתה תמונה וצורה בבינה ואפילו כלפי המקבלים, אלא רק במלכות לבדה.)

פרק לז

לז. וממשיך שם, אבל בתר דעביד האי דיוקנא דמרכבה דאדם עלאה, נחית תמן ואתקרי הוי"ה. בגין דישתמודעון ליה במדות דיליה, בכל מדה ומדה. אבל לאחר שעשה אותה הצורה של המרכבה דאדם העליון, ירד ונתלבש שם, והוא נקרא בו בצורת ד' אותיות הוי"ה, דהיינו העשר ספירות כח"ב תו"מ, כי קוצו של הי' הוא כתר, י' היא חכמה, ה' היא בינה, ו' היא תפארת, ה' אחרונה היא מלכות. בכדי שישיגו אותו ית' בדרך מדותיו, דהיינו הספירות, ובכל מדה ומדה שבו.

פרק לח

לח. ביאור הדברים, כי מבריאה ואילך, דהיינו מבינה אחר שנשתתפה במדת הדין שהיא מלכות, נמשכות התמונות והצורות אל המקבלים שהן הנשמות, ולא ח"ו במקומה עצמה, אלא רק במקום המקבלים, כנ"ל. ואומר, שעשה אז צורת המרכבה של אדם העליון, וירד ונתלבש בצורת אדם הזה. כלומר, כי כל צורתו של גופו של אדם בתרי"ג הכלים אשר לו, נמשכים מן הכלים של הנשמה. כי יש להנשמה תרי"ג כלים המכונים רמ"ח אברים ושס"ה גידים רוחניים הנחלקים לה' חלוקות על פי ד' אותיות הויה וקוצו של יוד: הראש שלה הוא בחינת כתר, ומפה עד החזה הוא חכמה, ומחזה עד הטבור הוא בינה, ומטבור עד סיום רגלין הוא ב' הספירות תפארת ומלכות.

וכן התורה בכללה נבחנת בסוד פרצוף אדם, שהוא סוד רמ"ח מצות עשה כנגד רמ"ח אברים, ושס"ה מצות לא תעשה כנגד שס"ה גידין, ויש בה ה' חלוקות שהם סוד ה' חומשי תורה.

וזהו המכונה דיוקנא דמרכבה דאדם עלאה, דהיינו אדם דבריאה, שהוא בינה, שממנה מתחילים אלו הכלים להמשך במקומם של הנשמות. ומכונה אדם העליון, כי יש ג' בחינות אדם בספירות, דהיינו אדם דבריאה, אדם דיצירה, אדם דעשיה. אמנם בכתר וחכמה אין שום תמונה כלל, שיתכן לכנותה באיזה אות ונקודה או בד' אותיות הוי"ה, כנ"ל. ולפי שמדבר כאן מעולם הבריאה, לפיכך מדייק לומר אדם עלאה.

פרק לט

אמנם תזכור תמיד דברי הזהר, שאין תמונות הללו במקומן של הספירות בינה ות"ת ומלכות, אלא רק במקומם של המקבלים. אלא משום שאלו הספירות משפיעים הכלים ולבושים ההם, בגין דישתמודעון ליה במדות דיליה, בכדי שהנשמות ישיגו אותו על ידי האור הנמשך להם במדה וגבול על פי תרי"ג האברים שלהם, לכן אנו מכנים גם למשפיעים בשם אדם. אמנם שם הם רק בבחינת צבע לבן, כנ"ל באות ח' עש"ה.

לט. ולא יוקשה לך הרי ד' אותיות הויה וקוצו של יוד הן ה' כלים כנ"ל, כי הכלים מכונים תמיד אותיות, והן סוד ה' הספירות כח"ב תו"מ כנ"ל, הרי מפורש, שיש כלים גם בכתר חכמה, שעליהם רומזים קוצו של יוד והיוד דהויה.

והענין הוא כי מה שאומר, התמונות והמדות שהן הכלים מתחילות מבריאה ולמטה, דהיינו בג' הספירות בינה ות"ת ומלכות בלבד, ולא בכתר וחכמה, היינו מבחינת מהותן של הספירות. אמנם נודע, שהספירות נכללות זו מזו, ויש עשר ספירות כח"ב תו"מ בכתר וכן כח"ב תו"מ בחכמה, וכן כח"ב תו"מ בבינה, וכן בת"ת וכן במלכות. ולפי זה נמצא שבכל אחת מה' הספירות כח"ב תו"מ נמצאות ג' הספירות בינה ותפארת ומלכות שמהן באים הכלים.

ובזה תבין, שקוצו של יוד שהוא סוד הכלים דכתר, יורה על בינה ותו"מ הנכללים בכתר. והי' דהויה שהיא כלי דחכמה, יורה על בינה ותו"מ הנכללים בחכמה. באופן שבחינת כתר וחכמה הנכללים אפילו בבינה וזו"ן אין להם בחינת כלים, ובחינת בינה ותו"מ הנכללים אפילו בכתר חכמה נוהג גם בהם כלים. ומבחינה זו, יש באמת ה' בחינות אדם, כי הבינה ותו"מ שבכל ה' הספירות משפיעים בסוד מרכבה דאדם. ולפיכך יש אדם מבחינת כתר, ונקרא אדם קדמון. ויש אדם מבחינת חכמה, ונקרא אדם דאצילות.

ואדם מבחינת בינה, ונקרא אדם דבריאה. ואדם מבחינת תפארת, ונקרא אדם דיצירה. ואדם מבחינת מלכות, ונקרא אדם דעשיה.

פרק מ

מ. וקרא אל אלקים שדי צבאות אהיה, בגין דישתמודעון ליה בכל מדה ומדה, איך יתנהג עלמא בחסד וגבורה לפי עובדיהון דבני נשא. וקרא עצמו בשמות, אל אלקים שדי צבאות אהי"ה, בכדי שיכירו אותו ית' בכל מדה ומדה שבו. כי עשרה שמות שבתורה שאינם נמחקים, הם סוד עשר הספירות. כמו שכתוב בזהר (ויקרא אות קסח) ספירת הכתר נקראת אהיה, וספירת החכמה נקראת יה, וספירת הבינה נקראת הוי"ה בניקוד אלקים, ספירת החסד נקראת אל, וספירת הגבורה נקראת אלקים, וספירת ת"ת נקראת הוי"ה, וב' הספירות נצח והוד נקראות צבאות, וספירת היסוד נקראת אל חי, וספירת המלכות נקראת אדנ"י

פרק מא

מא. דאי לא יתפשט נהוריה על כל בריין, איך ישתמודעון ליה, ואיך יתקיים מלא כל הארץ כבודו. ואם לא היה מתפשט אורו ית' על כל הבריות על ידי שנתלבש כביכול באלו הספירות הקדושות, איך היו הבריות זוכות להכיר אותו ית', ואיך היה מקוים הכתוב (ישעיה ו, ג) "מלא כל הארץ כבודו". פירוש, שבזה מתרץ את החפץ האלקי להראות אל הנשמות כמו שבו עצמו היה אלו השינוים שבהספירות, שהוא בכדי ליתן מקום להנשמות להכרה והשגה מספקת בו ית', כי אז יקוים הכתוב מלא כל הארץ כבודו. דהיינו כמו שאמרנו לעיל באות ל"ג ע"ש.

פרק מב

מב. ווי ליה מאן דישוה ליה לשום מדה, ואפילו מאלין מדות דיליה, כל שכן לבני האדם אשר בעפר יסודם, דכלים ונפסדים. ועם כל זה, ווי למי שישוה לו ית' לאיזה מדה, כלומר, שיאמר שהמדה נמצאת בו ית' כשהוא לעצמו, ואפילו באלו המדות הרוחניות שהוא מתראה להנשמות, ומכל שכן במדות גשמיות מטבע בני אדם שיסודם מעפר והם כלים ונפסדים. דהיינו כמו שאמרנו (לעיל באות לד), כי אף על פי שחפץ אלקי הוא, שהנשמות המקבלות תראינה, שהשינויים שבהן הן במשפיע ית', עכ"ז צריך להיות ברור לנשמות, שאין בו ח"ו שום שינוי ושום מדה, אלא הוא רק חפץ אלקי שיתדמה

להם כן, בסוד הכתוב (הושע יב, יא) "וביד הנביאים אדמה". ואם ח"ו יטעו בזה, אז ווי להם, כי אבדו כרגע מהשפע האלקי. ואין צריך לומר כלפי הטפשים שידמו לו ית' איזה מקרה ממקרי בשר ודם הכלה ונפסד עכ"ל.

וטוב למעיין שישכיל כל ההמשך של הזהר הזה, המבאר ענין עשר הספירות וג' העולמות בי"ע. ואין כאן המקום להאריך יותר.